

Izjava o položaju osoba s invaliditetom u Izraelu i na okupiranom palestinskom području

Međunarodna alijansa osoba s invaliditetom – savez 14 globalnih i regionalnih organizacija osoba s invaliditetom – objavila je „Izjavu o položaju osoba s invaliditetom u Izraelu i na okupiranom palestinskom području“. Izjava se također objavljuje u ime **Međunarodnog konzorcija za invaliditet i razvoj. Europski forum osoba s invaliditetom**, kao član i Saveza i Konzorcija, u potpunosti podržava ovu izjavu.

„Duboko smo ožalošćeni i zabrinuti zbog tragičnih i šokantnih događaja kojima svjedočimo u Izraelu i na okupiranom palestinskom području, te utjecaja koji to ima na osobe s invaliditetom, uključujući djecu. Kada počnu neprijateljstva, osobe s invaliditetom su među prvima koje će izgubiti živote i biti ostavljene u procesima odgovornosti i dokumentiranju kršenja međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima“, rekao je **Yannis Vardakastanis**, predsjedavajući Međunarodnog saveza osoba s invaliditetom.

Dostupne su ograničene informacije o tome kako su nedavna neprijateljstva utjecala na osobe s invaliditetom. Međutim, kao što je dokumentirano tijekom prošlih ratova i razrađeno od strane posebnog izvjestitelja Ujedinjenih naroda, osobe s invaliditetom i njihove obitelji su nerazmjerno pogođene tijekom oružanih sukoba. U sadašnjoj situaciji izloženi su **većem riziku** od ozbiljnih zdravstvenih posljedica, pa čak i smrti, zbog neselektivnih napada na naseljena područja koji ugrožavaju civile, nerazumno kratkih upozorenja o evakuaciji gdje su sigurne mogućnosti vrlo ograničene i u velikoj mjeri nedostupne, te uskraćivanja pristupa životu - održavanje dobara i usluga kao što su struja, voda i hrana. Osim toga, moramo naglasiti da uzimanje civila za taoce, rezanje ili ograničavanje pristupa vodi, hrani, gorivu i lijekovima cjelokupnom stanovništvu, neselektivno bombardiranje i napadi na bolnice i medicinsko osoblje mogu predstavljati ratne zločine.

Pozivamo Izrael da otvori pristup neograničenoj humanitarnoj pomoći koja uključuje osobe s invaliditetom kako bi se zadovoljile osnovne potrebe ljudi u Gazi. Pozivamo na trenutačno i bezuvjetno oslobađanje svih talaca

i proizvoljno zatočenih pojedinaca, posebice osoba s invaliditetom. Naglašavamo da je trenutni prekid vatre, uključujući prekid svih neprijateljstava od strane svih strana, najučinkovitiji i najneposredniji način da se zaštiti i osigura sigurnost svih civila, uključujući one s invaliditetom.

Pozivamo sve strane da u potpunosti poštuju svoje obveze prema međunarodnom humanitarnom pravu i zakonu o ljudskim pravima, uključujući **Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom**, posebno članak 11. tog ugovora, kao i **Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 2475** o osobama s invaliditetom tijekom oružanog sukoba. Ništa ne opravdava ciljanje civila i uskraćivanje njihovih osnovnih ljudskih potreba i prava.

Posebno pozivamo na:

- Adekvatne i dostupne poruke upozorenja i stalne komunikacije, te sigurne i pristupačne rute za evakuaciju
- Prepoznavanje dodatnih prepreka s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom, posebno žene i djevojke s invaliditetom, te djeca i starije osobe s invaliditetom i pridavanje dužne pažnje takvim preprekama u vojnom planiranju i humanitarnoj pomoći
- Poduzimanje svih odgovarajućih mjera za osiguranje potpunog pristupa svim osnovnim potrebama – uključujući vodu, sklonište i zdravstvenu skrb – za osobe s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima, kao i pružanje posebnih zahtjeva kao što su pomagala i osobna njega
- Savjetovanje s osobama s invaliditetom i njihovim predstavničkim organizacijama, uključujući neformalne organizacije ili grupe za samopomoć, tamo gdje postoje
- Zahtjevi osoba s invaliditetom da budu u središtu humanitarne pomoći kako je detaljno navedeno u međunarodnim standardima uključujući Smjernice Međuagencijskog Stalnog odbora Ujedinjenih naroda o uključivanju osoba s invaliditetom u humanitarnu akciju.

Sudska praksa KPOSI o asistivnim tehnologijama kroz zaključna opažanja: analiza iz perspektive Globalnog juga

Uvod:

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (KPOSI) prepoznaje važnost asistivne tehnologije kako bi se osobama s invaliditetom omogućio neovisan život i potpuno sudjelovanje u društvu. KPOSI je definirao obveze država stranaka da promiču korištenje, istraživanje, razvoj, proizvodnju i distribuciju asistivne tehnologije, čineći je pristupačnom i široko dostupnom za osobe s invaliditetom. Odbor za prava osoba s invaliditetom nadograđuje ovu sudsku praksu izdavanjem zaključnih opažanja s konkretnim preporukama za države stranke da poduzmu mjere za osiguranje pristupa asistivnim tehnologijama za osobe s invaliditetom. Odbor je poduzeo više od 100 državnih pregleda tijekom svojih 28 sjednica (od srpnja 2023.) i dao preporuke koje uključuju asistivne tehnologije u svojim zaključnim zapažanjima. Ovaj članak analizira ova zaključna zapažanja, usredotočujući se na preporuke povezane s asistivnom tehnologijom za zemlje Globalnog juga.

Države stranke imaju nekoliko obveza u pogledu asistivnih tehnologija prema KPOSI **članku 4.**, uključujući poduzimanje i promicanje istraživanja i razvoja novih tehnologija, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije, pomagala za kretanje, uređaje i asistivne tehnologije koje su prikladne za osobe s invaliditetom. Također daje prioritet tehnologijama po pristupačnoj cijeni. Države također trebaju osobama s invaliditetom osigurati dostupne informacije o pomagalima za kretanje, uređajima i asistivnim tehnologijama, uključujući nove tehnologije, kao i drugim oblicima pomoći, uslugama podrške i objektima. Ova je obveza dalje razrađena u drugim člancima Konvencije, što može objasniti zašto Odbor KPOSI nije usmjerio opažanja na asistivnu tehnologiju u vezi s ovim člankom.

Članak 20. govori o olakšavanju pristupa osobama s invaliditetom kvalitetnim pomagalima za kretanje, uređajima, asistivnim tehnologijama, oblicima pomoći uživo i posrednicima, uključujući njihovo stavljanje na raspolaganje po pristupačnim

cijenama. To uključuje pružanje obuke o vještinama mobilnosti za osobe s invaliditetom i stručno osoblje koje radi s osobama s invaliditetom. Članak također zahtijeva od država da potiču subjekte koji proizvode pomagala za kretanje, uređaje i asistivne tehnologije da uzmu u obzir sve aspekte mobilnosti za osobe s invaliditetom.

Sudska praksa KPOSI o asistivnoj tehnologiji:

Odbor je preporučio uklanjanje prepreka i uspostavljanje poticajnog okruženja za nabavu pristupačnih i kvalitetnih pomagala i tehnologija (Bangladeš). Pozvao je države stranke da osiguraju dostupnost, distribuciju i pristupačnost pomoćnih tehnologija uključujući odgovarajuće informacije i obuku o tome kako ih koristiti i održavati, uključujući promicanje lokalnih popravaka (Nepal i Mianmar) i postavljanje ciljeva za pružanje univerzalni pristup odgovarajućim ortopedskim, tehnološkim i drugim pomagalima (Filipini). Državama je savjetovano da uklone ograničenja, daju državne i porezne subvencije i odreknu se poreza i carina (Japan i Mongolija). Odbor je također poticao države da razviju lokalne industrije za proizvodnju pomagala. U afričkim zemljama, fokus Odbora bio je na mjerama za uklanjanje prepreka u korištenju asistivne tehnologije, kao što je nedostatak svijesti, obuke i financiranja, uključujući partnerstva s lokalnim, nacionalnim i međunarodnim partnerima kako bi se osigurala cjenovna pristupačnost potrebnih pomagala za kretanje, asistivnih uređaja i tehnologije za osobe s invaliditetom, posebno u ruralnim područjima (Djibouti i Senegal). Odbor je preporučio zemljama Latinske Amerike (El Salvador, Paragvaj, Argentina i Peru) da osiguraju da asistivna tehnologija bude dostupna po pristupačnim cijenama. Važno je i da je Odbor dao nekoliko preporuka: programe o mobilnosti, asistivnim uređajima i proizvodnim pogonima treba osmisliti u bliskoj suradnji s organizacijama osoba s invaliditetom (Indija, Etiopija, Angola, Nigerija; Moldavija i Bangladeš).

Članak 24. obvezuje države da osiguraju da osobe s invaliditetom imaju pristup inkluzivnim

obrazovnim sustavima na svim razinama, uključujući pružanje potrebne podrške, kao što su pomoćne tehnologije, kako bi se olakšalo njihovo učinkovito obrazovanje.

U kontekstu inkluzivnog obrazovanja, naglasak je bio na pružanju i dostupnosti augmentativne i alternativne komunikacije (Indija), uključivog digitalnog pristupa te načina i sredstava komunikacije uključujući Easy Read, komunikacijska pomagala te asistivnu i informacijsku tehnologiju kao i pružanje pomoćnih kompenzacijskih pomagala studentima s invaliditetom (Laos, Republika Koreja i Angola). Preporuke su također uključivale uspostavu jedinica za usluge osobama s invaliditetom u školama kako bi se:

- olakšalo pružanje uključivog digitalnog pristupa, komunikacijskih pomagala i asistivne i informacijske tehnologije (Indonezija)
- povećalo prikupljanje podataka o informacijskim i komunikacijskim tehnologijama
- informirale politike uključivog obrazovanja (Albanija).

Odbor je također preporučio poduzimanje mjera, uključujući poticanje javno-privatnih partnerstava kako bi se osiguralo pružanje asistivnih tehnologija u obrazovanju (Kenija).

Članak 26. nameće odgovornosti državama strankama da promiču dostupnost, znanje i korištenje asistivnih uređaja i tehnologija namijenjenih osobama s invaliditetom, budući da se odnose na rehabilitaciju i rehabilitaciju. Države su primile preporuke da poboljšaju politike nabave za veću ponudu asistivnih uređaja (Filipini) i da prošire ponudu asistivnih uređaja i tehničkih pomagala uzimajući u obzir popis prioriternih pomoćnih proizvoda Svjetske zdravstvene organizacije (Kuvajt). Države su također dobile preporuke za uključivanje asistivnih uređaja povezanih sa zdravljem u programe zdravstvenog osiguranja (Rwanda).

U vezi s odgovarajućim životnim standardom i socijalnom zaštitom, članak 28. nalaže državama strankama da osobama s invaliditetom osiguraju jednak pristup odgovarajućim i pristupačnim

uslugama, uređajima i drugoj pomoći za potrebe povezane s invaliditetom. **Članak 29.** nameće odgovornosti državama da olakšaju korištenje asistivnih i novih tehnologija gdje je to prikladno kako bi se osiguralo pravo na sudjelovanje u političkom i javnom životu.

U smislu međunarodne suradnje prema **članku 32.**, Konvencija naglašava pružanje, prema potrebi, tehničke i ekonomske pomoći, uključujući olakšavanje pristupa i dijeljenja dostupnih i asistivnih tehnologija te putem prijenosa tehnologija. Unatoč posebnim referencama na asistivnu tehnologiju u ovim člancima, zaključna opažanja i preporuke u ovim člancima ne odnose se na prepreke u pristupu asistivnoj tehnologiji.

Nasuprot tome, Odbor je dao značajan broj preporuka koje se odnose na asistivne tehnologije prema članku 9. koji se odnosi na pristupačnost, članku 19. o neovisnom življenju i uključenosti u zajednicu, članku 21. koji se odnosi na slobodu izražavanja i mišljenja te pristup informacijama i članku 27. u vezi s radom i zapošljavanjem iako se u tim člancima izričito ne spominju asistivne tehnologije. Međutim, pristup asistivnoj tehnologiji očito je važan preduvjet za uživanje ovih prava. U pogledu pristupačnosti, Odbor je preporučio jačanje mjera, uključujući javnu nabavu kako bi se osobama s invaliditetom omogućio pristup informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, uključujući omogućavanje cjenovno pristupačnog softvera i asistivnog uređaja za sve osobe s invaliditetom, uključujući one koji žive u ruralnim područjima za (Nepal, Uganda). Prema članku 19., Bangladeš, Sudan, Uganda i Maroko, dobili su preporuke vezane uz asistivnu tehnologiju, s fokusom na pravne, političke i proračunske mjere za asistivnu tehnologiju. Primjećujući važnost asistivne tehnologije za pravo na izražavanje i pristup informacijama, Odbor je istaknuo važnost osiguravanja asistivne tehnologije za djecu (Indonezija) i važnost cjenovno pristupačnog softvera i asistivnih tehnologija čak iu ruralnim područjima (Irak, Iran, Kenija, i Turska).

Fokus na podzastupljene skupine:

Sudska praksa Odbora za prava osoba s invaliditetom istaknula je situaciju nedovoljno zastupljenih skupina osoba s invaliditetom

općenito. Međutim, nedovoljno zastupljene skupine posvećuju ograničenu izričitu pozornost problemima asistivne tehnologije. Zabrinut za osobe s invaliditetom iz autohtonih zajednica, Odbor je dao preporuke gdje nejednakosti u pristupu potrebnim asistivnim tehnologijama nerazmjerno štete osobama s invaliditetom s otočja Torres Strait (Australija). Odbor je izrazio zabrinutost zbog prepreka s kojima se susreću žene i djeca s invaliditetom pri dobivanju, korištenju i održavanju pomagala za kretanje, pomagala i asistivnih tehnologija i usluga (Bangladeš, Latvija). Prepreke s kojima se susreću podzastupljene skupine, uključujući starije osobe s invaliditetom, gluhoslijepe osobe i osobe s razvojnim i kognitivnim oštećenjima, još nisu navedene u Zaključnim zapažanjima.

Zaključak:

Prema globalnom izvješću o asistivnoj tehnologiji, jedna od tri osobe ili više od 2,5 milijarde u svijetu treba barem jedan asistivni proizvod. Između 3% do 90% ljudi izjavilo je da ima pristup asistivnim proizvodima, a na ovaj raspon utječe socioekonomski razvoj svake zemlje. U usporedbi s prazninama u pristupu asistivnim tehnologijama, sudska praksa Odbora za prava osoba s invaliditetom može se stoga činiti ograničenom. Pitanje koje se postavlja je na koji način organizacije osoba s invaliditetom daju prioritet izvještavanju o preprekama povezanim s pristupom asistivnoj tehnologiji tijekom cijelog procesa evaluacije država (alternativno izvješće, strukturiranje, identificiranje problema i pronalaženje mogućih rješenja, privatni *briefing* i konstruktivan dijalog). Istina je da se asistivna tehnologija možda neće pojaviti kao prioritetno područje oko izvješćivanja organizacija osoba s invaliditetom koji se više bave drugim aspektima provedbe KPOSI, osobito kada još uvijek postoje društvene prepreke koje stvaraju višestruke prepreke sudjelovanju.

Preporučuje se da organizacije osoba s invaliditetom izvještavaju o dostupnosti, prihvatljivosti, prilagodljivosti i kvaliteti usluga asistivne tehnologije prema relevantnim člancima KPOSI, uključujući one koji možda ne uključuju izričito asistivnu tehnologiju. Pristup asistivnoj tehnologiji ključna je komponenta svake politike uključivanja invaliditeta, kao što je navedeno u izvješću Posebnog izvjestitelja za prava osoba s invaliditetom. Organizacije osoba s invaliditetom moraju podržati izgradnju sudske prakse Odbora KPOSI o tom pitanju usredotočujući se na smislene konzultacije s organizacijama osoba s invaliditetom u svim aspektima koji se odnose na asistivnu tehnologiju, uključujući one koji se odnose na međunarodnu suradnju i prijenos tehnologije prema članku 32., s posebnim osvrtom na uključivanje podzastupljenih skupina u pristupu tim uslugama. U isto vrijeme, organizacije osoba s invaliditetom bi trebali nastaviti zagovarati provedbu Globalnog izvješća o asistivnoj tehnologiji i utjecati na globalno zagovaranje uključujući rezolucije Vijeća za ljudska prava koje uključuju priznavanje asistivne tehnologije.

Umjetna inteligencija, uključivo obrazovanje i zapošljavanje: prilike i izazovi

Početak listopada 2023. Europski forum osobe s invaliditetom organizirao je radionicu na temu „Umjetna inteligencija, inkluzivno obrazovanje i zapošljavanje“ koja je okupila 80 sudionika, stručnjaka i članova EDF-a, kako bi se raspravljalo o utjecaju umjetne inteligencije (AI) na osobe s invaliditetom, posebice u obrazovanju i zapošljavanju. Radionica je imala za cilj podići svijest i razumijevanje prilika i izazova koje umjetna inteligencija donosi ovoj skupini te pronaći načine da se osigura da se umjetna inteligencija koristi za promicanje uključenosti, a ne za jačanje postojećih nejednakosti.

Sve veća uloga tehnologije u našem svakodnevnom životu

Humberto Insolera, član Izvršnog odbora EDF-a, otvorio je događaj ističući sve veću ulogu tehnologije u našim svakodnevnim životima i raznim područjima kao što su zdravstvo, obrazovanje i transport. Insolera je raspravljao o važnosti ljudskog nadzora umjetne inteligencije kako bi se spriječilo donošenje pogrešnih zaključaka ili izvođenje nepoželjnih radnji, budući da umjetna inteligencija nema moralni kompas kao ljudi. Razradio je uključenost EDF-a u umjetnu inteligenciju, naglašavajući potencijal umjetne inteligencije da poboljša živote osoba s invaliditetom i promiče veću neovisnost.

Naveo je primjere AI aplikacija razvijenih za osobe s invaliditetom, poput aplikacije koja daje audio opise za osobe s oštećenjem vida i virtualnog asistenta za osobe s Alzheimerom. Insolera je također spomenuo utjecaj umjetne inteligencije na ljudska prava, posebno osoba s invaliditetom. Pozvao se na Gerarda Quinna, posebnog izvjestitelja Ujedinjenih naroda, koji je napisao izvješće o umjetnoj inteligenciji koje naglašava važnost jednakog tretmana, rada, učenja i privatnosti za osobe s invaliditetom. U izvješću Gerard Quinn navodi da su osobe s invaliditetom često zaostale u digitalnom jazu i upozorava da, ako budemo isključeni iz AI revolucije, možda je nikada nećemo sustići.

Važnost obuke AI

Kave Noori, službenik za politiku umjetne inteligencije u EDF-u, održao je ubrzani tečaj

o umjetnoj inteligenciji, objašnjavajući da konvencionalni računalni programi rade na temelju unaprijed definiranih pravila, dok umjetna inteligencija uči izvršavati određene radnje kroz obrasce i statističke korelacije. Naglasio je važnost obuke umjetne inteligencije s različitim podacima kako bi se izbjegli diskriminirajući rezultati. Potom je govorio o potencijalu umjetne inteligencije u obrazovanju koji bi, kako je rekao, mogao biti u razvoju interaktivnih materijala za učenje, korištenju softvera za prepoznavanje govora i personaliziranih nastavnih pomagala. Noori je predložio da umjetna inteligencija može ponuditi rješenja za ljude s različitim stilovima učenja i sposobnostima. Međutim, naglasio je potrebu za pažljivom implementacijom i testiranjem kako bi se osiguralo da su sustavi optimalno dizajnirani i da ne ograničavaju ljudska prava niti diskriminiraju manjine.

AI kao alat za personalizirano i individualno učenje

Maud Stiernet, neovisna istraživačica i stručnjakinja za AI, pristupačnost i prava djece, predstavila je perspektive o tome kako koristiti AI kao alat za personalizirano i individualno učenje. U svojim intervjuima s djecom, otkrila je da djeca mogu uočiti da kreatori videoigara rade bolji posao čineći proizvod pristupačnijim od proizvođača školske platforme koju koriste. Nadalje, njezino istraživanje pokazuje da učenici radije pitaju chatbot za pomoć oko domaće zadaće, čak i ako znaju da im chatbot ponekad može dati pogrešan odgovor. Jedna stvar koja bi mogla biti iznenađujuća za odrasle je činjenica da se mnogi učenici također oslanjaju na chatbot za druženje, što Maud kaže da pokazuje važnost da učenici dobiju društvenu podršku uz akademsku podršku koju dobivaju od nastavnika. Na pitanje ima li preporuke za EDF u smislu politike, preporučila je da damo prioritet personalizaciji i pozabavimo se etičkim implikacijama umjetne inteligencije u obrazovanju, kao što su pristupačnost, privatnost i tako dalje.

Važnost različitosti na radnom mjestu

Jutta Treviranus, direktorica i profesorica u Centru za istraživanje inkluzivnog dizajna na

Sveučilištu *Ontario College of Art and Design* (OCAD) u Torontu, naglasila je važnost različitosti na radnom mjestu za rješavanje problema i inovacije. Treviranus je također istaknula da 90% tvrtki u Sjedinjenim Državama koristi neki oblik AI alata za zapošljavanje, što dovodi do isključenja osoba s invaliditetom. Objasnila je da se ovi sustavi umjetne inteligencije obučavaju na temelju povijesnih podataka i ponavljaju prethodne obrasce zapošljavanja tvrtke. To znači da ljudi koji nikada nisu bili zaposleni ili se razlikuju od prethodnih zaposlenika mogu biti zanemareni.

Nastavila je objašnjavati kako je invaliditet također poseban izazov za sustave umjetne inteligencije jer ga imaju poteškoća u razumijevanju i prepoznavanju. "Invaliditet je odstupanje od prosjeka i uključuje veliku količinu različitosti i varijabilnosti među pojedincima". AI koja se oslanja na statističku analizu iznimno je točna za pojedince unutar "normalne" distribucije, ali postaje sve nepreciznija što se netko više pomiče od središta.

Trenutačni alati za reviziju etičke inteligencije ne mogu pronaći pristranosti prema manjinama, zbog čega su osobe s invaliditetom zanemarene. Jutta je naglasila važnost stvaranja jasnih smjernica za poštene revizije sustava umjetne inteligencije za rješavanje ovog problema.

Osiguravanje raznolikosti i integracije na svim razinama razvoja umjetne inteligencije

Eduard Fosch-Villaronga, profesor i direktor istraživanja u *eLaw – Centru za pravo i digitalne tehnologije* na Sveučilištu Leiden naglasio je potrebu razmatranja raznolikosti i integracije na različitim razinama razvoja umjetne inteligencije. To uključuje osiguravanje raznolikosti u algoritmima, tehnikama i aplikacijama, kao i promicanje raznolikosti među ljudima u razvojnoj zajednici umjetne inteligencije. Također je naglasio važnost da programeri umjetne inteligencije uzmu u obzir raznolikost korisnika koji su u interakciji sa sustavima umjetne inteligencije i na njih utječu. Na primjer, primijetio je da su osobe s invaliditetom uvelike isključene iz istraživanja i razvoja afektivnih (koje se bave ljudskim emocijama) računalnih sustava, što je njegovo područje istraživanja.

Fosch-Villaronga je dalje raspravljao o izazovima korištenja AI sustava za prepoznavanje emocija kod ljudi s različitim fizičkim, fiziološkim i mentalnim karakteristikama. Kao istraživač u svom području, primijetio je da postoji nedostatak

raznolikosti i stupnja uključenosti skupova podataka koji se obično koriste u području afektivnog računarstva. Rekao je da u mnogim skupovima podataka nisu zastupljene različite skupine, kao što su različite etničke pripadnosti, dobne skupine, spolovi i zdravstveno stanje.

Implikacije ovih pristranosti u sustavima umjetne inteligencije su dalekosežne. One mogu doprinijeti isključivanju, ojačati stereotipe, izazvati pravne i etičke probleme i dovesti do gubitka talenta i inovativnosti. Zaključio je naglašavajući potrebu za integracijom pitanja raznolikosti i inkluzije u sustave umjetne inteligencije. Stoga je naglasio važnost odgovorne upotrebe umjetne inteligencije i važnu ulogu koju predstavnici dionika, poput Europskog foruma osoba s invaliditetom, imaju u pružanju povratnih informacija i pomaganju programerima da osiguraju uključivost sustava umjetne inteligencije.

Što je Zakon o umjetnoj inteligenciji?

Zakon o umjetnoj inteligenciji (AI) prijedlog je Europske komisije za reguliranje umjetne inteligencije koja se razvija ili koristi u Europi. Zakonom se pokušava osigurati da AI poštuje ljudska prava, uključujući ljudsku sigurnost, privatnost, nediskriminaciju, transparentnost, ljudski nadzor te društvenu i ekološku dobrobit.

Zakon o umjetnoj inteligenciji također se fokusira na zaštitu potrošača i "regulaciju tržišta". Kada je Europska komisija predložila Zakon o umjetnoj inteligenciji, naglasila je da će jasna i predvidljiva pravila poticati inovacije. Komisija je smatrala da će, ako EU može pružiti pravnu sigurnost, tvrtke imati više povjerenja u ulaganje vremena i novca u razvoj proizvoda. Više se ne bi morali brinuti hoće li njihovi proizvodi u budućnosti imati problema sa zakonom.

O ovom se zakonu raspravlja već neko vrijeme. Europski parlament usvojio je svoje pregovaračko stajalište u lipnju 2023. Njihovo

stajalište predlaže bolju zaštitu ljudskih prava, poput obvezne pristupačnosti za visokorizične AI sustave, zabranu korištenja prepoznavanja lica u stvarnom vremenu na javnim mjestima i zabranu korištenja prepoznavanja emocija u vrlo osjetljivim situacijama (npr. kada ga koriste poslodavci, škole, policija i službe za migraciju). Dva zakonodavna tijela Europske unije (Europski parlament i Vijeće Europske unije) sada pregovaraju o konačnom tekstu zakona.

Utjecaj na prava osoba s invaliditetom: pristupačnost

Jedan od glavnih zahtjeva Europskog foruma za osobe s invaliditetom bio je osigurati da su alati i sustavi koji koriste AI – i alati za razvoj AI sustava – dostupni. To bi korisnicima omogućilo pristup tim alatima, programerima s invaliditetom olakšalo suradnju, a aktivistima procjenu rizika. Novi zahtjev za pristupačnost, koji je predložen uveo je Europski parlament u svom stajalištu, zahtijevajući da visokorizična umjetna inteligencija podliježe obveznim zahtjevima za pristupačnost. Sada se zagovara da umjetna inteligencija srednjeg i niskog rizika također podliježe ovim obveznim zahtjevima

Utjecaj na prava osoba s invaliditetom: rizici

Zakon klasificira sustave umjetne inteligencije u četiri kategorije na temelju ozbiljnosti rizika koje predstavljaju za temeljna ljudska prava.

1. Neprihvatljivi rizici

Neke upotrebe umjetne inteligencije smatraju se toliko opasnim da se njihova uporaba mora zabraniti. U ovom slučaju nije dovoljno uvesti stroga pravila koja ograničavaju korištenje tehnologije. Ti rizici uključuju društveno bodovanje, čime bi se kršila osnovna ljudska prava i ljudsko dostojanstvo. Na primjer, AI sustav društvenog bodovanja koji određuje jeste li “dobar građanin”. Može analizirati vrstu hrane koju jedete ili kupujete li puno alkohola u supermarketu kako bi izračunao vašu “pouzdanost” ili “zdravlje”. Takav bi sustav na temelju vašeg stila života preporučio trebati li platiti višu premiju osiguranja ili preporučio vašem potencijalnom poslodavcu treba li vas zaposliti. Komisija EU-a predložila je da zakon također treba ograničiti prepoznavanje lica u stvarnom vremenu u javnim prostorima od strane službenika za provođenje zakona, osim ako to nije “nužno”. Ovo je jedna od najspornijih točaka.

2. Visoki rizik

Jedna značajka Zakona o umjetnoj inteligenciji je da određene sustave definira kao visokorizične. To uključuje sustave koji se koriste za odlučivanje tko će biti pozvan na razgovor za posao, tko će biti primljen na određene sveučilišne programe, hoće li se odobriti zahtjevi za državnu naknadu ili, na primjer, treba li odobriti bankovni kredit. Važno je zapamtiti da je klasifikacija AI sustava u različite kategorije rizika politička odluka, a političari su izrazili različite ideološke stavove o ovoj klasifikaciji. Zakon predlaže strogu regulaciju korištenja sustava visokog rizika.

Osim toga, pružatelji visokorizičnih sustava umjetne inteligencije trebaju osigurati tehničku dokumentaciju prije nego što se sustav pusti na tržište. U idealnom slučaju, većina ovih uporaba bit će zabranjena – posebno smo pozvali na zabranu prepoznavanja lica koje koristi policija ili tijekom razgovora za posao. Ali ako su dopušteni, ključno je da priručnik bilo kojeg softvera za prepoznavanje lica koji koristi policija jasno informira korisnika o ograničenjima tehnologije. Softver za prepoznavanje lica ima veću stopu pogrešaka kod određenih marginaliziranih skupina, kao što su osobe s invaliditetom koje utječu na njihov fizički izgled i osobe tamnije boje kože. Kako bi se smanjio rizik da policija uhiti pogrešnu osobu, bilo bi vrlo važno da priručnik savjetuje policiju da je tehnologija nepouzdana za marginalizirane skupine. Dakle, policija mora biti posebno oprezna i raditi više ručnih provjera, a ne oslanjati se na sustav za prepoznavanje lica koji identificira osobu s invaliditetom kao moguću podudarnost.

Visoko rizična AI rješenja također bi trebala biti dizajnirana tako da ih nadziru ljudi kako bi se problemi unutar sustava mogli otkriti. Time se osigurava da su sustavi točni, robusni i sigurni.

3. Srednji rizik

Sustavi srednjeg rizika su sustavi za koje političari misle da nisu jako opasni. To su sustavi koji primjerice pokušavaju analizirati emocije ili odrediti kojoj demografskoj skupini pripadate. Predložena uredba nameće minimalne obveze sustavima umjetne inteligencije sa srednjim rizikom.

Sustavi umjetne inteligencije sa srednjim rizikom također mogu uključivati sustave prepoznavanja emocija ili biometrijske kategorizacije koji ne identificiraju pojedince (mogu vas kategorizirati prema vašem spolnom

identitetu, boji očiju, dobi, etničkoj pripadnosti ili drugima) ili sustave “deep fake” AI koji stvaraju ili manipuliraju sadržaj. Pružatelji moraju obavijestiti korisnike kada se ovi sustavi koriste za odgovore ili pružanje usluge, osim ako ih koriste službe za provođenje zakona.

4. Niski rizik

Niskorizični AI sustavi su sustavi za koje političari vjeruju da ne predstavljaju prijetnju ljudskim pravima. Ovi sustavi i dalje moraju biti usklađeni s drugim zakonima poput Opće uredbe o zaštiti podataka, ali zakon o umjetnoj inteligenciji neće uvoditi dodatna pravila o njima. Predloženi Zakon o umjetnoj inteligenciji ne nameće obveze niskorizičnim sustavima umjetne inteligencije kao što su filteri neželjene pošte. Međutim, Zakonom se predlaže izrada kodeksa ponašanja za pružatelje sustava umjetne inteligencije srednjeg do niskog rizika koji dobrovoljno slijede pravila slična obveznim pravilima za sustave umjetne inteligencije visokog rizika.

“Temeljni modeli” – nova kategorija?

Europski parlament uveo je novu kategoriju rizika koja nije bila uključena u izvorni prijedlog Europske komisije – temeljne modele. Temeljni modeli su AI rješenja koja svatko može preuzeti i integrirati u vlastitu aplikaciju. Recimo da profesor matematike želi izraditi aplikaciju za pomoć učenicima s domaćom zadaćom. Učitelj može podučavati aplikaciju o matematici, ali aplikacija i dalje mora obraditi ljudski jezik da bi razgovarala s učenicima. Tu dolaze temeljni modeli poput GPT4 ili llama - oni već obrađuju ljudski jezik, pa se mogu koristiti kao osnova za značajku chata u aplikaciji. Na taj se način učitelj može usredotočiti na razvijanje matematičkog dijela, što je njegovo područje stručnosti. Prema izvornom prijedlogu Komisije, chatbotovi poput ChatGPT-a bili bi pod srednjim rizikom. Na primjer, ako netko rezervira kartu za let i razgovara s korisničkom službom, kupac bi imao pravo znati komunicira li s chatbotom umjesto s ljudskim pratiteljem. Objavljivanje ChatGPT-a dovelo je do ponovne procjene pristupa od strane Europskog parlamenta, što je rezultiralo strožim mjerama kontrole.

Kada je ChatGPT “olujno zahvatio svijet”, članovi Europskog parlamenta shvatili su njegov potencijal i opasnost te su ove tehnologije htjeli klasificirati kao visokorizične. Međutim, zbog pregovora – i intenzivnog lobiranja tvrtki koje

isporučuju ove modele – sada je vjerojatno da će temeljni modeli biti kategorizirani kao srednji rizik – ali s dodatnim obvezama. Organizacije za ljudska prava i zaštitu privatnosti još uvijek zagovaraju klasificiranje temeljnih modela kao visokorizičnih, no zbog toga se to vjerojatno neće dogoditi.

Zašto bi temeljni modeli trebali biti na popisu visokog rizika?

Umjetna inteligencija može se trenirati na različite načine za rješavanje zadataka, što rezultira onim što se naziva osnovnim modelom. Ovaj se model obučava na različitim inputima i stoga može riješiti niz zadataka. Na primjer, putnička tvrtka može upotrijebiti temeljni model za implementaciju chatbota koji je fino podešen pomoću dokumenata specifičnih za tvrtku kako bi razumio i odgovorio na upite kupaca.

Međutim, temeljni modeli, kao i drugi AI, mogu imati slabosti kao što su pristranosti i izmišljanje. Ti se nedostaci mogu ponoviti u bilo kojem proizvodu ili usluzi izgrađenoj na temeljnom modelu, potencijalno izlažući turističku tvrtku pravnoj odgovornosti. Na primjer, ako pristranost u temeljnom modelu uzrokuje da chatbot za korisničku podršku postupa s korisnicima na diskriminirajući način, putnička bi se agencija mogla suočiti s pravnim posljedicama.

Opasnost još uvijek predstoji

U rujnu 2023. više od 100 organizacija civilnog društva pozvalo je pregovarače o Zakonu o umjetnoj inteligenciji da pokriju glavne rupe u zakonu koje bi se mogle iskoristiti za “pogrešnu klasifikaciju” sustava umjetne inteligencije. Pregovarači razmatraju iznimke koje bi stvorile opasnu rupu u zakonu u odnosu na pravila za visokorizičnu umjetnu inteligenciju. Na primjer, tvrtka koja proizvodi umjetnu inteligenciju za upotrebu u situacijama koje se inače smatraju visokorizičnim, kao što je zapošljavanje ili rad policije, mogla bi se izuzeti od pravila.

U praksi bi to značilo da bi tvrtka koja razvija AI dobila ovlast za provođenje samoprocjene umjesto da tvrtka mora tražiti odobrenje od nadzornog tijela. Tvrtka bi odlučila predstavlja li njezin sustav rizik za ljudska prava. Organizacije su se bojale da bi to značajno oslabilo ambiciozna pravila namijenjena zaštitu ljudi od štete koju uzrokuje visokorizična umjetna inteligencija. Stoga su organizacije pozvale pregovarače da se vrate na izvorni prijedlog Europske komisije.

Naše pravo, naš glas! Onemogućavanje pravnih prepreka političkoj participaciji osoba s invaliditetom u EU

Jeste li osoba s invaliditetom i zainteresirani ste za glasovanje ili ulazak u politiku kao kandidatkinja? Europska unija će 2024. godine održati izbore za izbor članova Europskog parlamenta u svih 27 država članica EU.

Europski parlament jedino je demokratski izabrano tijelo EU, a zastupnici imaju važnu ulogu u osiguravanju mira, stabilnosti, vladavine prava i prosperiteta diljem kontinenta i diljem svijeta. U vrijeme kada se Europljani i sama Europska Unija suočavaju s višestrukim izazovima, izbori 2024. kritična su prilika za birače diljem kontinenta da izaberu kandidate i kandidatkinje koji predstavljaju raznolikost europskih kultura, tradicija, jezika i političkih stajališta.

Politički procesi moraju uključivati osobe s invaliditetom. Pa ipak, milijuni osoba s

invaliditetom i dalje se suočavaju sa pravnim, institucionalnim preprekama i preprekama pristupačnosti, uskraćujući im pravo na sudjelovanje u demokratskom procesu. Europski gospodarski i socijalni odbor procijenio je da je 400.000 osoba s invaliditetom isključeno iz prošlih europskih izbora 2019. jer su pod skrbništvom.

Istraživanja pokazuju da mnoge zemlje EU-a imaju nedostupne sustave koji se odnose na registraciju, glasovanje i kandidiranje. Više od 7 milijuna osoba s intelektualnim teškoćama u Europi suočava se s informacijskim i komunikacijskim preprekama u sudjelovanju u političkim procesima. Ženama s invaliditetom i osobama koje su prisiljene živjeti u institucijama često se uskraćuje pravo glasa.

Europska mreža za neovisno življenje (ENIL), Zaklada Validity i Covington & Burling LLP najavljuju veliku pravnu inicijativu za dovođenje u pitanje prepreka političkom sudjelovanju na sudovima.

Jeste li europski građanin, građanka s invaliditetom koji/a:

- Je pod skrbništvom i ne može glasati niti se kandidirati?
- Ima problema s registracijom za glasanje?
- Živi u ustanovi i nema podršku da se politički aktivira?
- Nedostaje vam podrška za uključivanje u europsku politiku?
- Zaustavljena vam je registracija za glasovanje ili kandidiranje?

Kontaktirajte pravni tim na vote@validity.ngo, poručuju iz ENIL-a.

Inkluzija i klimatske promjene: Jedinствени izazovi s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom

Klimatske promjene su globalna kriza koja utječe na svaki aspekt ljudskog života, a njezini su učinci na zdravlje sve očitiji. Međutim, ključno je priznati da se osobe s invaliditetom suočavaju s jedinstvenim nizom izazova kada se bave klimatskim promjenama i njihovim učincima, posebno u vezi s temperaturnim varijacijama i ekstremnim vremenskim prilikama.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), klimatske promjene povećavaju učestalost i intenzitet ekstremnih vremenskih pojava, poput toplinskih valova, poplava i oluja, koje mogu značajno utjecati na zdravlje ljudi.

Osobe s invaliditetom mogu biti posebno ranjive, a značajni utjecaji uključuju:

Pristupačnost i mobilnost: Osobe s tjelesnim invaliditetom mogu naići na značajne prepreke tijekom ekstremnih vremenskih prilika. Skloništima i infrastrukturama za hitne slučajeve često nedostaje odgovarajući pristup, što evakuaciju ili pronalaženje sigurnog skloništa čini većim izazovom.

Specifično zdravstveno stanje: Određene poteškoće mogu učiniti pojedince osjetljivijima na temperaturne varijacije. Na primjer, osobe s respiratornim poteškoćama mogu doživjeti pogoršane uvjete u područjima s visokim onečišćenjem zraka, što je uobičajeno tijekom toplinskih valova.

Komunikacija i razumijevanje: Osobe s kognitivnim poteškoćama mogu imati problema s razumijevanjem i odgovorom na hitna upozorenja, što ih izlaže većem riziku tijekom ekstremnih vremenskih prilika.

Zdravstvena njega i rehabilitacija: pristup uslugama zdravstvene zaštite i rehabilitacije tijekom i nakon prirodnih katastrofa može biti ozbiljno ugrožen. Prekidi u zdravstvenim uslugama, kao što je nedostatak električne energije za osnovne medicinske uređaje, mogu biti potencijalno opasni po život za neke osobe s invaliditetom.

Mobilnost na zahtjevnom terenu: Nakon ekstremnog vremenskog događaja, osobe s invaliditetom mogu se suočiti s dodatnim izazovima zbog oštećene infrastrukture, nedostatka pristupačnog prijevoza i poteškoća u kretanju na zahtjevnom terenu. Ove prepreke mogu pogoršati ranjivost osoba s invaliditetom u kriznim situacijama.

WHO upozorava da su klimatske promjene izravna prijetnja zdravlju i dobrobiti ljudi diljem svijeta, a osobe s invaliditetom posebno su ranjiva skupina. Stoga je ključno da politike prilagodbe i ublažavanja uzmu u obzir te specifične potrebe i promiču uključenost i pristupačnost na svim razinama. Za rješavanje ovih izazova ključno je podići svijest o implikacijama klimatskih promjena na zdravlje osoba s invaliditetom i osigurati im pristup zdravstvenoj skrbi i uslugama podrške tijekom i nakon ekstremnih vremenskih prilika. Pravednost i uključenost moraju biti temeljna načela u odgovoru na klimatske promjene kako bi se osiguralo da nitko ne bude izostavljen u borbi za održiviju i zdraviju budućnost.

Izvešće UN-a pokazuje vrlo ograničen napredak u smanjenju rizika od katastrofa koje uključuju osobe s invaliditetom

Izvešće o globalnom istraživanju o osobama s invaliditetom i katastrofama objavila je danas Agencija UN-a za smanjenje rizika od katastrofa. Ovo istraživanje analizira u kojoj su mjeri osobe s invaliditetom spremne nositi se s katastrofama. Osobe s invaliditetom često su najviše pogođene prirodnim opasnostima, katastrofama izazvanim klimom i globalnim zdravstvenim hitnim slučajevima.

Izvešće pokazuje ograničen napredak u uključivanju osoba s invaliditetom u posljednjih 10 godina, bez značajnih razlika među regijama.

Neki od ključnih nalaza ankete:

- **84%** (5.322) osoba s invaliditetom izjavilo je da **nema osobni plan pripravnosti** za katastrofe.
- **56%** (3.549) izjavilo je da **nisu upoznati s informacijama o riziku od katastrofe** u dostupnim formatima u svojim zajednicama ili da nemaju pristup informacijama o njima.
- **Svijest o planovima obrazovanja o riziku od katastrofa** i dalje je niska među osobama s invaliditetom, sa samo **11%** (708) koji su izjavili da su upoznati s planovima za smanjenje rizika od katastrofa na nacionalnoj razini i **14%** (897) na subnacionalnoj razini.
- **86%** (5.484) osoba s invaliditetom izjavilo je da **ne sudjeluje u odlučivanju i planiranju smanjenja rizika od katastrofa** na razini zajednice.

Poziva se na ubrzanje provedbe Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015.- 2030. koji ima za cilj postići značajno smanjenje rizika od katastrofa i gubitaka u životima, sredstvima za život i zdravlju te u gospodarskoj, fizičkoj, društvenoj, kulturnoj i ekološkoj imovini osoba, poduzeća, zajednica i zemalja. Četiri prioriteta za sprječavanje novih i smanjenje postojećih rizika od katastrofa u Sendai okviru su:

1. Razumijevanje rizika od katastrofa
2. Jačanje upravljanja rizicima od katastrofa

3. Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa radi povećanja otpornosti
4. Jačanje pripravnosti na katastrofe za efikasan odgovor i za unaprijeđenu ponovnu izgradnju (Build Back Better) prilikom oporavka, sanacije i obnove

Potiče se da kreatori javnih politika integriraju nalaze i preporuke iz ovog izvješća u svoj rad na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi osigurali konkretne akcije smanjenja rizika od katastrofa koje uključuju osobe s invaliditetom.

Važno je istaknuti i Izvešće Nacionalnog vijeća za invaliditet, američke savezne savjetodavne agencije, iz 2019. koje je kritiziralo “nepotrebne institucionalizacije tijekom i nakon katastrofa”. Izvešće pod naslovom “[Očuvanje naše slobode: Zaustavljanje institucionalizacije osoba s invaliditetom tijekom i nakon katastrofa](#)”, poziva na prestanak institucionaliziranja osoba s invaliditetom tijekom katastrofa, jer osobe s invaliditetom ostavlja izolirane.

Europski forum osoba s invaliditetom (EDF) također kritizira politike institucionalizacije osoba s invaliditetom tijekom katastrofa, te naglašava da je to kršenje ljudskih prava protiv kojeg se kontinuirano vodi kampanja. Dodatni dokaz nerazmjernog rizika kojem su osobe s invaliditetom izložene zbog takve politike, podsjetnik je da reprezentativne organizacije osoba s invaliditetom moraju biti smisleno uključene u sve procese donošenja odluka vezanih uz socijalnu zaštitu, smanjenje rizika od katastrofa i strategije odgovora na hitne situacije.

U ožujku 2022. godine organizacije osoba s invaliditetom s područja Azije i Pacifika u suradnji s Međunarodnom alijansom osoba s invaliditetom također su izvijestili da nakon sredine razdoblja provedbe Sendai okvira, osobe s invaliditetom još uvijek sustavno ne sudjeluju u aktivnostima smanjenja rizika od katastrofa. Osobe s invaliditetom žele aktivnu i središnju ulogu vođa i nositelja promjena u navedenim aktivnostima, u skladu s Konvencijom.

Napori pripravnosti za katastrofe su nepotpuni jer ne uključuju one koji su najugroženiji. Ključni nalazi njihovog istraživanja pokazali su da su osobe s invaliditetom iskusile povećane rizike i evidentnu isključenost iz sudjelovanja u aktivnostima smanjenja rizika od katastrofa. To uključuje: nedostupne tradicionalne metode komuniciranja (radio, TV i društveni mediji), nedostupne evakuacijske centre i nedostatak uključivanja ili pristupa programima i raspravama o aktivnostima smanjenja rizika od katastrofa u lokalnim zajednicama. Osobe s invaliditetom također su izvijestile da su doživjele socijalnu isključenost pod utjecajem diskriminirajućih stavova prema invaliditetu, što dodatno ograničava pristup pravovremenim informacijama kao i na sposobnost evakuacije. Značajno i aktivno sudjelovanje osoba s invaliditetom ključno je za postizanje učinkovitih mjera. Izvješće i preporuke koje su prikazali dostupni su [ovdje](#).

Republika Hrvatska donijela je [Strategiju upravljanja rizicima od katastrofa do 2030.](#) godine koja je primjer proaktivnog pristupa upravljanju rizicima, s krajnjim ciljem postizanja sveobuhvatnog, održivog i dugoročno opravdanog upravljanja rizicima od katastrofa, čime će RH dati i dodatan doprinos ispunjenju obveza proizašlih iz međunarodnih sporazuma – Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015.–2030., ciljeva održivog razvoja Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. iz 2015. godine (UN Agenda 2030), Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama iz 2015. godine te klimatski sporazum iz Glasgowa iz 2021. godine postignut na Konferenciji Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama 2021. godine.